

Hei, kuka puhuu?

Politiikka on tylsää. On etupiirijakoskenaarioita, liberaalien lännen demokraatioiden halveksuntaa, nationalismin paluuta, kansallisvaltiobuumi 2.0, suurvaltapolitiikkaa, on uusmerkantilismia, protektionismia, kovaa vapaakauppakritiikkiä, eliitin vastustamista ja kadonneiden teollisuustyöpaikkojen metsästystä, myös uusliberalistia piirteitä, kuten verotuksen alentamista ja regulaation purkamista, velkaantumisen kanssa painimista, kilpailukykyanemiaa ja EU elämänsä kriisissä: populismi jyllää ja pakolaiskriisi painaa. Onhan tämä nyt tylsää.

Näin alkoi Yle Puheen Politiikkaradio 23. päivänä tammikuuta 2017. Siinä kiteytyy erilaisten signaalien pohjalta helposti tehtävä havainto: politiikalla menee nyt lujaa. Politiikkaa puhutaan uimahallin saunaparlamentissa, koirapuistossa ja hiekkalaatikon kulmalla, ja sille ollaan avaamassa jopa koulujen ovia. Poliittisten ajankohtaisohjelmien käyttäjäluvut ovat niin ikään kasvussa. Vaalikevät 2017 tulee tuskin ainakaan hillitsemään politiikan vetovoiman kasvua.

Poliittisen keskustelun kenttä on monella tapaa muotoutumassa uudelleen. Merkitseekö tämä uutta kukoistuskautta myös politiikantutkimuksen ja politologien kysynnälle? Kysymys voidaan jakaa kolmeen eri ulottuvuuteen. Näistä perustavanlaatuisin liittyy keskustelun varsinaiseen sisältöön eli siihen, mikä ylipäänsä mielletään politiikaksi. Politiikka on jo pitkään totuttu määrittelemään kapeasti, ikään kuin taloudelle alisteiseksi kentäksi. Tässä yhteydessä viitataan usein Bill Clintonin kampanjastrategi James Carvillen keksimään sloganiin vuoden 1992 presidentinvaaleissa: ”*It’s the economy, stupid*”. Kyse on kuitenkin huomattavasti laajemmasta ilmiöstä kuin pelkästään taloussuhdanteiden oletetusta vaikutuksesta puoluekannatuksen vaihteluihin. Poliitiikan ilmiöitä arvioidaan nykyisin laajemminkin ensisijaisesti talouden perspektiivistä käsin. Tämä on sikäli ymmärrettävää, että markkinoiden liikkeiden tulkinnessa on tullut yhä tärkeämmäksi ymmärtää sijoittajien käsityksiä poliittisen vakauden tilasta ja sitä mahdollisesti horjuttavista tekijöistä. Toisaalta myös itse politiikasta käsin on tehokkaasti toistettu viestiä talouden asettamista reunaehdoista ja politiikan liikumatilan kaventumisesta.

Talouksärjen korostuminen näkyy myös poliittisen keskustelun uudelleenmuotoutumisen toisessa ulottuvuudessa eli kysymyksessä siitä, kuka puhuu. Yhä useammin niinkin perinteisesti politiikan sisältöihin ”korvamerkittyä” aluetta kuin vaaleja on politologin sijaan taustoittamassa talousanalyytikko. Tämäkään ei ole sinänsä yllättävää, sillä moni politiikantutkija ei välttämättä osana työtään ole päivántarkkuudella perillä yhä nopeatempoisemman politiikan kentän tapahtumista. Analyytikko puolestaan näkee työssään kansalaisten niin ennakoitua kuin

toteutuneetkin reaktiot lähes välittömästi ja tarvitsee poliittista tietämystä kyetäkseen asettamaan ne kontekstiin. Talousanalyytikon kiikari kansalaisille näyttävätyvään tulevaisuushorisonttiin onkin siten varsin erityyppinen kuin politologin. Pitkälti tässä on kyse myös poliittisessa julkisuudessa tehtävistä valinnoista. Media on kiinnostunut tulevaisuudesta, ja eri skenaarioita työkseen arvioiva analyttikko spekuloi sillä auliisti.

Sisällön ja toimijuuden murroksesta seuraa kolmas havaittavissa oleva kehityspiirre eli politiikan puhetaojen muutos. Tämä asettaa politologille yhä kasvavan ongelman. Osaammeko kommunikoida tutkimustuloksiamme ja yleistä tietopääomaamme siten, että näyttäydymme ymmärrettävänä ja kiinnostavana keskustelukumppanina yhteiskunnan eri toimijoille? Tieteentekijöiden liiton puheenjohtaja Petri Koikkalainen totesi Suomen Akatemian *Tieteen tila 2016* -raportin julkaisemisen yhteydessä, että tutkimuksen vaikuttavuuden eräs este voi olla tutkijoiden pelko toistaa itseään. Oletetaan, että kun jonkin tulkinnan tai havainnon on muutamassa yhteydessä esittänyt, se on tullut jo noteeratuksi ja seuraavaksi tulee löytää jotakin tuoretta sanottavaa. Käytännössä tehokkain kommunikoiija on kuitenkin monesti harvakärkinen uuvutustaistelija, jonka viestissä on selkeä sanoma ja tarpeeksi suuri määrä toistoja.

Vaikuttajaviestinnässä ollaan kyseisen seikan hahmottamisessa melkoinen harppaus akateemisia asiantuntijoita edellä. Kuvaava esimerkki tästä on valintakokeista parhaillaan kuumana polveileva keskustelu: hallitus tavoittelee niistä luopumista kun taas yliopisto haluaisi säilyttää valintakokeet. Yliopiston ohella tässä yhteydessä keskeisiä asianomistajia ovat valmennuskursseja järjestävät järjestöt ja yritykset. Kyseiset järjestäjät päätyivät antamaan vaikuttajaviestintätoimistolle toimeksiannon pukea asiaan liittyvät keskeiset argumentit matalakynnykselliseen ja samanaikaisesti ”policyrelevanttiin” muotoon. ”No onpa harvinaisen selväsanaista tekstiä! En olisi itse osannut sanoa monia asioita paremmin ja mukana on myös uusia näkökohtia. Nyt konsulttitoimisto ottaa valintakoeeksymyksessä meidän yhteiskuntatieteilijöiden kriittisen tehtävän, kun emme itse näytä siihen riittävästi kykenevän. Totta kai tässä on takana taloudellinen intressi – valintakokeiden järjestäminen on bisnestä – mutta silti”, kommentoi raporttia Helsingin yliopiston maailmanpolitiikan professori Heikki Patomäki Helsingin yleisen valtio-opin sähköpostilistalla helmikuussa.

Yhtäältä politiikan tutkijoilta ollaan siis viemässä kriittistä puhevaltaa, mutta toisaalta sitä tunnutaan myös itse luovuttavan. Toisaalta poliittisen keskustelun ”politisoituminen” ja keskustelijoiden moninaistuminen vain korostaa politologisen asiantuntemuksen merkitystä. Erityinen tarve on syväluotaavalle poliittiselle analyysille, joka ei tyydy pelkästään reaktiiviseen tai pintapuoliseen kommentoimiseen, vaan jäsentää teemoja ja toimijoiden välisiä suhteita, ja ennen kaikkea avaa aihealuetta tuoreista näkökulmista käsin. Avoimen ja yhdenvertaisen demokratian kannalta on kovin ongelmallista, mikäli ainut tapa saada argumenttinsa huomatuksi on tilalta ulkopuolinen toimija muotoilemaan se. Tutkijat voivat monella tapaa hyötyä yhteistyöstä erilaisia viestintäpalveluja tarjoavien yritysten kanssa, mutta sisällöntuotanto on akateemisten asiantuntijoiden keskeisintä osaamisaluetta. Tätä osaamista pyritään nykyisin jakamaan yhteisölliseen käyttöön yliopistojen yhteiskunnallisen vuorovaikutuksen kautta. Lähestyttävyyteen ja selväsanaisuuteen panostaminen on kuitenkin eri asia kuin tyytyminen tutkijalle mediassa monesti tarjoutuvaan nasevan kommentaattorin rooliin.

Suorapuheiselle politiikan tutkijalle, joka ei epäröi ottaa puheeksi yhteiskunnallisia epäkohtia, sataa ennemmin tai myöhemmin lunta tupaan. Samalla voi

myös avautua monitahoisia edustuskysymyksiä, joissa agendat ja toimijat limityivät toisiinsa yhä mutkikkaammin. Asiantuntijuudesta voi tulla tai siitä aletaan tehdä yhä henkilöityneempää, mistä tuorein esimerkki on joulukuussa 2016 perustuslakivaliokunnasta käyty keskustelu. Tällöin tutkija tarvitsee akateemiselta instituutioltaan ”tuulensuojaa”, kuten MTV:n vastaava päätoimittaja Merja Ylä-Anttila osuvasti määritteli työnantajan tehtävän konfliktitilanteessa. Politologi puhuu ja hänen tuleekin puhua omalla äänellään, mutta asiantuntijaroolista käsin. Tämän lähtökohdan huomatuksi tuleminen on tieteellisen tiedon yhteiskunnallisen arvostuksen kannalta yhä tärkeämpää. *Politiikka-lehti* ja *Politiikasta-verkko-lehti* tukevat osaltaan vahvasti tätä pyrkimystä.

JENNI RINNE JA HANNA WASS